

המחלקה לפוליטיקה וממשל והפקולטה למדעי הבריאות

בריאות, חולי ותרבות בהקשר האפריקאי

HEALTH, DISEASE AND CULTURE IN THE AFRICAN CONTEXT

המרצים: פרופסור צבי בנטואיץ' וד"ר אניטה נודלמן

תקציר

יבשת אפריקה נתפסת על ידי הציבור הרחב כיבשת מוכת עוני, בערות ומגפות קשות. מקובל גם לדון במחלות הנפוצות באפריקה מן ההיבט הרפואי הטהור, תוך התעלמות מההקשר הרחב יותר הכולל היבטים חברתיים, תרבותיים, דמוגרפיים ופוליטיים, וכמו כן מההשפעה המשמעותית של העוני המאפיין חלקים נרחבים של אפריקה. מגיפת האיידס בשנות השמונים של המאה ה-20 רק העצימה את הדימוי השלילי והדעות הקדומות על היבשת כולה.

מטרת הקורס הינה לדון ביחסי הגומלין בין הגורמים השונים המשפיעים על הרפואה ועל הבריאות של האוכלוסייה במקומות שונים ביבשת. במיוחד יבחנו המגיפות הקשות של איידס, שחפת ומלריה ושל המחלות המוזנחות, מנקודת המבט של תפיסות תרבותיות, חברתיות ומגדריות המשפיעות על ההתנהגות של התושבים ועל סוגי הטיפול שאליו הם פונים (מקצועי ומסורתי). הרקע המקצועי של מרצי הקורס, הניסיון והפעילות המתמשכת שלהם בישראל ובאפריקה, יובאו לידי ביטוי בהצגת גישה אינטגרטיבית ורגישת-תרבות על מנת לתת תמונה שלמה של המציאות ביבשת, ולתרום להצעת רעיונות לשיתוף פעולה בתחום הרפואה ובקידום הבריאות באפריקה. אנו מעוניינים שהמסגרת המוצעת תשמש מנוף ועידוד להתנדבות ולפעילות ביבשת האפריקאית לכל המשתתפים בקורס (כולל השתתפות פעילה בפעילות שלנו), וכן לשיתוף מחשבתי פורה שיתרום גם להתפתחותם האישית.

המרצים:

הפרופסור צבי בנטואיץ', ראש המרכז למחלות טרופיות ואיידס בפקולטה למדעי הבריאות של אוניברסיטת בן גוריון בנגב, הוא מומחה בינלאומי לאיידס ולמחלות הטרופיות המכונות "מוזנחות". מזה שנים הוא עוסק במחקר וטיפול בנושא זה בארץ ובאפריקה, בעיקר באתיופיה.

ד"ר אניטה נודלמן, אנתרופולוגית רפואית יישומית, מרצה באוניברסיטאות בן גוריון ותל אביב, בעלת ניסיון רב במחקר איכותני ופיתוח תוכניות לבריאות מינית ומניעת איידס רגישות-תרבות בארץ ובאפריקה. עבדה כיועצת בארגונים באפריקה ובארגון האו"ם המתמקד במיגור התמקד במיגור האיידס UNAIDS.

מבנה ומטלות:

קורס בחירה - 2 נ"ז. סמסטר א'.

ההשתתפות בכל השיעורים – חובה.

מטלות: הצגת מאמר, דיון בכיתה והכנת עבודה מסכמת בקבוצות.

לא נדרש מהסטודנטים בקורס זה ידע מקדים בתחומי רפואה, בריאות הציבור או מנהל מערכות בריאות.

תוכנית המפגשים

מפגש ראשון: "למה אפריקה נתפשת כיבשת חולה?"

הצגת הנושא: בריאות, חולי ורפואה בהקשר האפריקאי. הסברים על מבנה ומטלות הקורס. פרופ' בנטואיץ' וד"ר נודלמן

מפגש שני: בריאות, מחלה וחולי בהקשר תרבותי: הגדרות תרבותיות של גוף האדם ותפקודו. הבדלים בין המחלה (disease) וחולי (illness). הסברים עממיים לסיבות החולי. ד"ר נודלמן

Helman C. (2000). Culture, Health and Illness. Fourth Edition. Oxford, UK: Butterworth-Heinemann: 1-31; 79-85.

מפגש שלישי: טיפול רפואי באפריקה: רפואה מודרנית ורפואה מסורתית. פרופ' בנטואיץ' וד"ר נודלמן

Helman C. (2000). Culture, Health and Illness. Fourth Edition. Oxford, UK: Butterworth-Heinemann: 50-65

The African Health Monitor (2010), Special Issue, Geneva: WHO
<http://ahm.afro.who.int/special-issue14/ahm-special-issue-14.pdf>

שורצמן אורי (2007). רופא לבן אלים שחורים. תל אביב: אריה ניר הוצאה לאור (פרקים נבחרים)

מפגש רביעי: מחלת האיידס – המחלה המאיימת. מדוע באפריקה? ההקשר רפואי, הפוליטי, ההברתי והסביבתי דוגמאות – אוגנדה ודרום אפריקה – פרופ' בנטואיץ'.

Quinn,TC, Serwadda D. (2011). The future of HIV/AIDS in Africa: a shared responsibility Lancet 377: 1133-1134

Selman L, Higginson IJ, Agupio G, et al. (2009). Meeting information needs of patients with incurable progressive disease and their families in South Africa and Uganda: multicenter qualitative study. BMJ; 22:338.

מפגש חמישי: מחלת האיידס - תפיסות תרבותיות והשפעתם על מניעה וטיפול. ד"ר נודלמן

Furin J. (2011). The Role of Traditional Healers on Community-Based HIV Care in Rural Lesotho. Journal of Community Health 36: 849-856

Nudelman, A. (2013), Culture and gender related barriers services for preventing new HIV infections among children and keeping their mothers alive and healthy in high-burden countries, Geneva: UNAIDS Discussion Paper
http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2013/201312_discussion-paper_Gender-HIV-services_PMTCT_en.pdf

מפגש שישי: הקדחת והשחפת – הממיתים הגדולים. מהן המחלות ומהן דרכי ההתמודדות עמהן כיום? פרופ' בנטואיץ' וד"ר נודלמן

Horton,R, Das,P (2010) Tuberculosis –time to accelerate progress. Lancet 375: 1755-1756

Teklehaimanot A., McCord GC, Sachs JD (2007). Scaling up malaria control in Africa: an economic and epidemiological assessment. Am J Trop Med Hyg.77:138–44

מפגש שביעי: הקדחת (המשך) - תפיסות תרבותיות והשפעתם על מניעה וטיפול. פרופ' בנטואיץ' וד"ר נודלמן

Beiersman C., Sanou A., Wladarsch E., De Allegri, M., Kouyate, B and Muller O. (2007). Malaria in Rural Burkina Faso: local illness concepts, patterns of traditional treatment and influence on health seeking behavior. Malaria Journal 6: 106

מפגשים שמיני ותשיעי: "המחלות המוזנחות" ופרויקט ההתערבות של אוניברסיטת בן גוריון – פרופ' בנטואיץ' וצוות NALA

Ayode, D., McBride, C. M., de Heer, H. D., Watanabe, E., et al. (2013). A Qualitative Study Exploring Barriers Related to Use of Footwear in Rural Highland Ethiopia: Implications for Neglected Tropical Disease Control. *Plos Neglected Tropical Diseases*, 7(4), 1-8

Report on Mass Drug Administration Project in Tigray, Ethiopia. NALA Foundation, October 2013

מפגש עשירי: הצגת פרויקטים בקבוצות, פרופ' בנטואיץ' וד"ר נודלמן

מפגש אחד עשר: הצגת פרויקטים בקבוצות, פרופ' בנטואיץ' וד"ר נודלמן

מפגש שניים עשר: הצגת פרויקטים בקבוצות (חצי שעה)
דיון על בריאות, חולי ורפואה בהקשר האפריקאי פרופ' בנטואיץ', ד"ר נודלמן ושגריר מאפריקה

מפגש שלושה עשר: משוב וסיכום הקורס. פרופ' בנטואיץ' וד"ר נודלמן